

De stem van Zadie

Zadie Smith is fashion's favourite onder de schrijvers. Ze heeft een gezicht als Nefertiti, een stijl als niemand anders en schrijft met humor en intelligentie over het leven. Haar nieuwste roman, *Swing Time*, gaat over dansen, moeders en vriendschap. 'Er is niet een hashtag winningatlife die alles oplost.' — INTERVIEW MAARTJE LATERVEER

A

Is Zadie Smith (41) haar proloog voorleest, zingt haar lage stem en dansen de zinnen op het coole ritme van de hardcore hiphop waarnaar ze graag luistert als de kinderen niet thuis zijn.

Even daarvoor is ze naar de microfoon gelopen en vulde een doodstille opwinding de Rode Hoed. De Brits-Jamaicaanse schrijfster heeft haar *signature* tulband thuisgelaten, haar haar is wild en afro en prachtig boven het grijze mannenpak dat ze vanavond draagt. Smith is een van die weinige schrijfsters die het allemaal heeft. Uitzonderlijk talent, het denkvermogen van een *nutty professor*, maar ook looks, stijl en status van celebrity. De zaal zit vol met van alles: jonge vrouwen, de helft van Viktor & Rolf, intellectuele jongens, mannen in gebreide truien en dames met drie, vier, zes boeken op hun schoot om straks te laten signeren door de vrouw die sinds haar debuut in 2000 wordt gezien als *hottest ticket* van het literaire circuit.

Zonder hallo of verdere plichtplegingen opende ze *Swing Time*, haar zesde roman, en begon haar proloog voor te dragen. Wie het boek al heeft gelezen, weet waar

dat over gaat: over een ik-persoon die zich na een schandaal met een celebrity heeft verschanst in Londen. Ze is na een publieke vernedering op de vlucht voor de buitenwereld en duikt noodgedwongen haar binnenwereld in – en op een gegeven moment de bioscoop, waar ze een film ziet die ze als kind eindeloos bekeek: *Swing Time*, een zwart-witklassieker uit 1936 met Fred Astaire en Ginger Rogers. Smith zelf zag de film ook vaak als kind. Toen ze nog Sadie heette en als Fred Astaire wilde worden: beroemd en danser.

Op haar veertiende veranderde ze haar naam in Zadie – dat vond ze exotischer – en begon ze te beseffen dat een danscarrière haar niet op het lijf geschreven was. Dat lijf was te mollig, constateerde ze tot haar grote frustratie. Het is moeilijk voor te stellen, maar Smith was vroeger niet de schoonheid die ze nu is. Schrijver en goede vriend Jeffrey Eugenides interviewde haar laatst voor een special van *T*, het stijlmagazine van *The New York Times* waarvan ze de cover sierde als een van de zeven figuren die onze hedendaagse cultuur veranderen (naast onder anderen Lady Gaga en Michelle Obama), en daarin memoreert hij hoe ze hem ooit een foto liet zien van een onherkenbaar, lijvig meisje met krullen. Dat meisje was zij. Haar onelegantie, schrijft Eugenides, haar gevreesde, wanhopig ontvluchte onelegantie heeft haar gemaakt tot de schrijfster die ze nu is: een van de grote chroniqueurs van onze menselijke identiteit, die met milde doch nietsontziende blik beschrijft hoe het is

om in een bepaalde periode te leven met een bepaalde huidskleur en achtergrond. Dat, en haar liefde voor zingen en dansen.

Ook al is die zang- en danscarrière er nooit van gekomen, je ziet de zangeres die ze ooit was – toen ze nog studeerde en bijkluste in een jazzclub – en voor intimi nog steeds is (kijk op Instagram voor een zeldzaam filmpje van Smith die zingt op een feestje van *T Magazine*). Je ziet ook de danseres die ze nooit werd, in haar subtiel gevoel voor schoonheid, haar ongrijpbaarheid, ook al staat ze vlak voor je.

Vrouwelijkheid

De ochtend na de Rode Hoed zit Smith in de bibliotheek van een Amsterdams Hotel. Haar tulband is opnieuw opvallend afwezig. 'Ik vind het makkelijker om hem niet te dragen,' zegt ze. 'Dan word ik minder herkend.' En ze is weer in het grijs vandaag: een lange wollen jurk met een zwarte ceintuur. 'Van Zara,' zal ze later zeggen. 'Ik hou van goedkoop.' Ze zegt niet alleen dat, want Smith doet zelden uitspraken van een enkele zin. Ze zegt iets, denkt even na en dan rollen er nog een paar al dan niet eigenzinnige statements achteraan. In dit geval: 'Ik hou van kleren, ze zijn voor mij een middel om me minder kwetsbaar te voelen. Ik voel me niet graag kwetsbaar. Zoals een man een pak aantrekt om macht uit te stralen, zo kleed ik me ook graag met een zekere autoriteit. Maar ik begrijp niets van die dure kleren op Net-a-Porter. Misschien is mijn smaak

niet sophisticated genoeg, maar ik vind de goedkopere merken vaak mooier.'

Ze hield er niet altijd van, niet van goedkoop en niet van kleren. Als kind, vertelde ze tijdens haar lezing, had ze de gewoonte vrouwen te confronteren met vragen over hun kleren: waarom droegen ze die jurk, die rok, die kousen, die vrouwelijke, sexy kleren? Zelf was ze niet zo uitgesproken vrouwelijk. Dat vond ze maar gedoe. 'Niet dat ik het niet leuk vind om vrouw te zijn. Maar vrouwelijkheid vind ik een nogal passief begrip. Het gaat meer om zijn dan doen. Mooi-zijn, er op een bepaalde manier uitzien, vriendelijk en elegant – al die dingen die ik niet ben. Dat vond ik nogal frustrerend. Ik zie het nu ook bij mijn kinderen. Mensen, vooral vrouwen, doen het nog steeds. Als een meisje ergens binnenkomt, zegt iedereen: kijk hoe mooi ze eruitziet en hoe knap ze is. Bij jongens zeggen ze eerder: zie hem rennen, of: hij heeft zo veel energie. Het begint al op jonge leeftijd, die categorisering van gender, waarbij vrouwen in zekere zin vooral een decoratief doel dienen en mannen actie ondernemen. Voor mij is dat het problematische aan vrouw-zijn.'

Ze ziet zichzelf liever als 'womanist', naar Alice Walkers definitie van een vrouw: een feministe. 'Ik ben van de generatie vrouwen die voelen dat mannen impliciet een agressieve positie innemen jegens vrouwen. Ik beschouw mannen niet als onze vrienden. Ik denk dat ze dit kunnen worden en dat moeders zonen kunnen grootbrengen die sympathieker en zorg-

zamer zijn. Maar de biologische verhouding en het simpele feit dat een man een vrouw kan doden met zijn blote handen, betekent voor mij dat een vrouw te allen tijde bescherming nodig heeft tegen dat verschil.' Walkers definitie slaat bovendien specifiek op een donkere feministe, die met andere problemen kampt dan de gemiddelde blanke feministe. Want ras. Want klasse. Twee thema's die een rode draad vormen in Smiths leven en boeken.

Roem

Smith werd in 1975 geboren in Willesden, een wijk in Londen die in haar jeugd vooral bevolkt werd door arme gezinnen in arbeidershuisjes. Ze is half-Brits van vaderskant en half-Jamaicaans van moederskant. Ze was de eerste van haar familie die ging studeren, aan Cambridge University. In *Dead Man Laughing*, een essay dat ze voor *The New Yorker* schreef over de dood van haar vader, beschrijft ze hoe haar universiteitsgraad de afstand tussen haar en haar ongeschoolde vader pijnlijk vergrootte. Toen ze op haar vierentwintigste debuteerde met *White Teeth*, werd ze gelanceerd als halfbloed schoonheid die het van *working class* had geschopt tot literair wonder.

Ze was op slag een ster, een thema dat ze in haar tweede roman *The Autograph Man* onderzocht aan de hand van een fanatiekeling die handtekeningen van beroemdheden verzamelt en verkoopt. In *Swing Time* onderzoekt ze het fenomeen roem

'Zoals een man een pak aantrekt om macht uit te stralen, zo kleed ik me ook graag met een zekere autoriteit'

opnieuw, nu vanuit het perspectief van haar vertelster die danser wil worden, daar niet het talent voor heeft en uiteindelijk de assistent wordt van een beroemde zangeres die een kruising lijkt tussen Madonna en Angelina Jolie en zo veeleisend is dat er voor de ik-persoon geen privéleven overblijft. 'Ik wilde een boek schrijven voor jonge vrouwen van nu,' zegt ze. 'En het valt me onder andere op dat veel van mijn studentes aan New York University gaan werken als assistent van verschillende belangrijke mensen. Dat zette me aan het denken, waarom een meisje in New York vindt dat ze heeft geboft als ze koffie kan halen voor een celebrity. Volgens mij ben je dan helemaal niet zo gelukkig. Het is meer het idee dat je dicht bij roem bent, maar die roem heeft volgens mij niet heel veel waarde.'

Schoonheid

Een ander fenomeen dat haar opvalt bij jonge vrouwen is hun toewijding aan uiterlijk. 'Ik heb de indruk dat ze heel erg bezig zijn om te voldoen aan die verwachting van vrouwelijkheid, op een manier die mijn →

‘Het is nooit leuk om een old lady te worden. Maar een old lady writer – dat is zo slecht nog niet’

generatie niet kende. Alleen al de manier waarop ze als een soort Kim Kardashian foto's van zichzelf in ondergoed maken en die de wereld in sturen. Dat was ondenkbaar toen ik jong was. Ik zie ook niet zo goed het nut ervan. Ik begrijp het oprecht niet. Ik kan me niet voorstellen dat het een vrolijke ochtend is als je wakker wordt en denkt: ik maak een foto van mezelf in ondergoed en stuur die naar vier miljoen mensen. Dan ben je niet heel gelukkig, toch? Het lijkt mij nogal schadelijk voor je zelfbeeld. Als je je uiterlijk zo belangrijk maakt, wordt je leven er bovendien niet makkelijker op. Want dan moet je dertig worden en veertig en vijftig, zestig, zeventig. Dat lijkt mij een pittige weg om af te leggen.’

Zelf staat ze liever wat nuchterder tegenover schoonheid en ouder worden. ‘Ik vind mezelf niet superknop. Ik ben een soort van mooi, op een bepaalde manier. Dat vind ik fijn, ja. Ik heb mijn gezicht altijd wel prima gevonden. Maar ik ben me er altijd bewust van geweest dat ik op een dag ouder word. Ik weet dat het eraan komt. Ik ben ervan overtuigd dat het pijnlijk zal

zijn, dat is het altijd. Maar hopelijk zal het niet alles zijn. Ik zit in een goede industrie om oud te worden. Hoe ouder je wordt als schrijver, hoe beter je wordt. Het is nooit leuk om een *old lady* te worden, maar een *old lady writer* – dat is zo slecht nog niet.’

Grootste verrassing

Schrijvers schrijven altijd aan hun jongere zelf, denkt Smith. Zelf had ze als jonge vrouw graag het boek *On Beauty* willen lezen, haar derde roman uit 2005 over twee Britse gemengde families in een Amerikaanse universiteitsstad, over fysieke schoonheid en het vermogen om de schoonheid van dingen te zien. ‘Daar zou ik veel aan gehad hebben.’ *Swing Time* schreef ze vooral met voornoemde jonge vrouwen in gedachten. ‘Ik was nieuwsgierig naar hoe vrouwen nu zijn. En ik wilde hun een boek geven over hoe jonge vrouwen vroeger waren. Misschien wilde ik ook wijzen op de illusie die jonge mensen vaak hebben dat ze alle antwoorden van het leven al weten. Ze hebben het nooit helemaal bij het juiste eind. Dat besef komt vrij hard aan, elke keer weer. Je kunt het niet winnen van het leven. Er is niet een hashtag *winningatlife* die alles oplost.’

Smiths eigen leven ziet er op papier vrij idyllisch uit. Ze woont sinds een paar jaar in New York, met echtgenoot Nick Laird, een knappe Ierse dichter die, zo vertelt ze, al een huisje in Ierland aan het timmeren is om het Trump-tijdperk te ontvluchten. Ze hebben een dochter (Kit van 6) en

een zoon (Harvey van 3) en vinden ook nog allebei tijd om interessante dingen te doen, zoals samen aan een script werken voor een sciencefictionfilm van de Franse regisseuse Claire Denis. Een verfilming van *On Beauty* is in de maak en van *White Teeth* is een tv-serie gemaakt. En Smith geeft les in *creative writing* aan de New York University. Voor het eerst werd ze dit jaar ook gesignaleerd op het Met-Ball en een concert van Beyoncé. ‘De afgelopen twintig jaar heb ik in een donkere kamer zitten schrijven, dit jaar trek ik een mooie outfit aan en ga ik naar feestjes,’ zei ze tegen *Refinery29.uk*, ‘ik hou van feestjes.’

Maar het meest houdt ze toch van schrijven: ‘Ik heb geen andere ambities. Schrijven is alles wat ik wil doen. Mijn enige andere ambitie is om een leven te hebben, om mijn kinderen op te voeden en er niet een complete chaos van te maken.’

Dat laatste vindt ze niet makkelijk. ‘Het leven is moeilijk, voor iedereen. Het is wonderlijk hoe moeilijk het is. Dat is de grootste verrassing, denk ik. Dat het leven zo zwaar is op een dagelijks niveau, zelfs al heb je al het geld en alle kansen in de wereld. Ik heb natuurlijk geluk, ik ben in 1975 geboren in Londen. Iedereen die in 1975 in Londen is geboren heeft de loterij gewonnen. In onze tijd kunnen we ons ontwikkelen en dromen waarmaken. Dat is een onvoorstelbare zegen. En het leven is ook vol plezier en mooie momenten. Maar toch. *Life is hard.*’ Ze denkt even na, alsof er nog een statement komt. Maar ze zegt alleen nog dit: ‘*Yeah.*’ —

Lickorish / Phill Taylor

‘Iedereen die in 1975 is geboren heeft de loterij gewonnen. In onze tijd kunnen we onze dromen waarmaken’